

ΟΙ «ΤΟΥΡΚΟΡΘΟΔΟΞΟΙ»
ΩΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΑΠΑΞΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

Ταξίαρχος Διερμηνέας εα Όθων Κυπριωτάκης
πτυχιούχος Νομικής Θεσσαλονίκης
πρώην Διευθυντής Γραμματειακής και Μεταφραστικής Υποστήριξης/ΓΕΣ
Αντιπρόεδρος ΤΣ Παραρτήματος Σαλαμίνας ΕΑΑΣ

Αντι-Μειονοτική Πολιτική

Ήδη από την εγκαθίδρυση της κυβέρνησης των «νεότουρκων» (1908), στη διάρκεια των βαλκανικών πολέμων (1912-13), του α' παγκοσμίου πολέμου (1914-18) και των επιχειρήσεων σε Μικρά Ασία και Ανατολική Θράκη (1919-23), πριν την υπογραφή της σύμβασης ανταλλαγής των πληθυσμών (30 Ιανουαρίου 1923), τη συνθήκη της Λωζάννης (24 Ιουλίου 1923) και την ανακήρυξη της Τουρκικής Δημοκρατίας (29 Οκτωβρίου 1923), οι Οθωμανοί είχαν εξαπολύσει γενικές διώξεις και σφαγές κατά όλων των μειονοτικών πληθυσμών στη χώρα τους, ανεξάρτητα από θρησκεία (Ελλήνων, Αρμενίων, Κούρδων, Ασσυρίων, Χετταίων, Αλεβιτών, Σιτών, κα).

Μετά τη συνθήκη της Λωζάννης, το καθεστώς Κεμάλ δεν περιορίστηκε σε αυτές μόνο, αλλά και προσπάθησε να υφαρπάξει την ιστορία, τον πολιτισμό, ακόμη και τα θρησκευτικά θέσμια των μειονοτικών πληθυσμών, θεωρώντας τα ως στοιχεία του τουρκικού έθνους. Το αρχικό κείμενό μου καλύπτεται άριστα από το άρθρο: «Η αντιμειονοτική πολιτική της Τουρκίας (περίοδος 1924-38)» του Ταξίαρχου εα Κου Νικολάου Νικολάου, που δημοσιεύεται στην «Εθνική Ηχώ». Θα περιορισθώ, λοιπόν, στο θρησκευτικό σκέλος κατά της Ελληνικής Χριστιανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Εκδίωξη του πατριάρχη Μελετίου

Οι τουρκικές κυβερνήσεις (σουλτανική στην Κωνσταντινούπολη και κεμαλική στην Αγκυρα) δεν είχαν αναγνωρίσει ποτέ την εκλογή του Οικουμενικού Πατριάρχη Μελετίου Δ' (Μεταξάκη), που έλαβε χώρα την 25 Νοεμβρίου 1921 επί συμμαχικής κατοχής της Κωνσταντινουπόλεως. Ο Μελέτιος υπήρξε πατριώτης και σπουδαίος ηγέτης. Πριν την Καταστροφή είχε ιδρύσει τις μητροπόλεις Μοσχονησίων, Περγάμου και Βρούλων (Βουρλών) στη Μικρά Ασία, και της Αλεξανδρούπολης στη Θράκη. Επίσης, άλλαξε τα ονόματα των ελληνικών μητροπόλεων από τα σλαβικά Μελενίκου, Βοδενών και Μογλενών σε Σιδηροκάστρου, Εδέσσης και Φλωρίνης. Τον Απρίλιο 1922 επανέφερε την πνευματική υπαγωγή της διασποράς στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και ίδρυσε τις ελληνόφωνες αρχιεπισκοπές Αμερικής, Αυστραλίας και Θυατείρων (στο Λονδίνο). Τακτοποίησε τα προβλήματα της εκκλησίας της Σερβίας και παραχώρησε αυτονομία στις τοπικές εκκλησίες Τσεχοσλοβακίας, Φιλανδίας, Εσθονίας και Λεττονίας, ενώ οργάνωσε ενιαία αυτόνομη ελληνόφωνη εκκλησία μέσα στο κράτος της Αλβανίας.

Αμέσως μετά την ελληνική ήττα (ανακωχή Μουδανίων, 11 Οκτωβρίου 1922), το καθεστώς Κεμάλ έθεσε θέμα απομάκρυνσης του πατριάρχη Μελετίου. Εκτός των Τούρκων, εναντίον του Μελετίου είχαν ταχθεί και φιλοβασιλικοί, μέλη ελληνικών κοινοτήτων της Κωνσταντινουπόλεως με αρχηγό το Δαμιανό

Δαμιανίδη, επίτροπο στη μειονοτική κοινότητα του Γαλατά. Την 1 Ιανουαρίου 1923, οργάνωσε διαδήλωση ομοφρόνων του ζητώντας άμεση εκθρόνιση του «βενιζελικού» Μελετίου. Έφθασαν μάλιστα στην αισχύνη την 1 Ιουλίου 1923 «... ο ... Δαμιανίδης, [και] ο διαβόητος παπα-Ευθύμ, επικεφαλής πενήντα περίπου κακοποιών, υπό την προστασία της τουρκικής αστυνομίας, [να] εισβάλλ[ουν] στα Πατριαρχεία, ... και [να] αρπάξουν τον πατριάρχη και [να] τον σέρνουν έξω στη σκάλα, με την απόφαση να τον θανατώσ[ουν] αν δεν παραιτηθεί. Ο Μελέτιος που τον απειλού[σα]ν ότι θα είχε την τύχη του Πατριάρχου Γρηγορίου του Ε', είχε ... την ευψυχία και το σθένος ν' αντισταθεί, έως ότου οι εκδηλώσεις του λαού υπέρ του Πατριάρχου του, παρά τις απαγορεύσεις της αστυνομίας, πρόφθασαν να σταματήσουν το μαρτύριό του»¹.

Πιεζόμενος από συνοδικούς, την 10 Ιουλίου 1923 ο πατριάρχης έλαβε τρίμηνη «αναρρωτική άδεια», άφησε εν λευκώ παραίτηση και εγκαταστάθηκε στο μονύδριο Μυλοποτάμου² του Αγίου Όρους. Ο φιλόδοξος Μελέτιος θεωρούσε ότι είχε έλθει ο καιρός να μεταφερθεί η έδρα του πατριαρχείου εκτός Τουρκίας, για οριστική απαλλαγή του από τους Μουσουλμάνους, παραβλέποντας ιστορικά, εκκλησιαστικά και εθνικά δεδομένα. Οι φιλοβασιλικοί και ο εξωμότης παπα-Ευτύμ (Παύλος) Καραχισαρίδης συναντήθηκαν με τον πατριαρχικό επίτροπο και απαίτησαν οριστική παραίτηση του Μελετίου και εκλογή πατριάρχη, αρεστού στην Άγκυρα.

Στην αρχή οι συνοδικοί δέχτηκαν να συνδιαλλαγούν, αλλά σκλήρυναν τη στάση τους απέναντί στους διαδηλωτές, όταν αντιλήφθηκαν ότι από τις ενεργειες φιλοβασιλικών, τουρκορθοδόξων και του ίδιου του Μελετίου κινδύνευε και αυτή η ύπαρξή του πατριαρχείου. Την 26 και 28 Σεπτεμβρίου, με την ευκαιρία της λήξης της «αναρρωτικής άδειας» του Μελετίου, συνήλθε η Αγία και Ιερά Σύνοδος και αποφάσισε να γίνει οριστική αποδοχή της παραίτησής του πατριάρχη, να κηρυχθεί ο θρόνος σε χηρεία και να γίνει εκλογή νέου προκαθημένου με «το αυστηρό κανονικό σύστημα εκλογής πατριαρχών υπό μόνον των μητροπολιτών και αρχιεπισκόπων του Θρόνου».

Άλλωστε, την 20 Σεπτεμβρίου 1923, ο Μελέτιος είχε δηλώσει ότι επέμενε στην παραίτησή του. Αναχώρησε από το Άγιο Όρος και εγκαταστάθηκε στην Κηφισιά, για να είναι εκτός πνευματικής δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Την 2 Οκτωβρίου, η τουρκική αστυνομία, μαζί με τον παπα-Ευτύμ και υποστηρικτές του, κατέλαβε το πατριαρχείο και απαίτησε από την Ιερά Σύνοδο να διαγράψει οριστικά το Μελέτιο. Έξι συνοδικοί μητροπολίτες, που οι έδρες τους βρίσκονταν εκτός των νέων συνόρων της Τουρκίας, εκδιώχθηκαν από μέλη της συνόδου. Ο Μελέτιος έμελλε να είναι ο τελευταίος των πατριαρχών του ενεργού μικρασιατικού και ανατολικο-θρακιώτη Ελληνισμού και να δει τη σφαγή και την αρχή του εξανδραποδισμού του ποιμνίου του.

Μετά την αποχώρησή των εισβολέων, ο παπα-Ευτύμ αυτοδιορίστηκε

---

¹ Κείμενο Αλεξ I Ζερβουδάκη, από αφιέρωμα στην αυτοβιογραφία του ηγέτη των «Γνησίων Ορθοδόξων Χριστιανών [ΓΟΧ]» (παλαισημερολογίτη) μητροπολίτη πρώην Φλωρίνης Χρυσοστόμου Καβουρίδη.

² Στο αρχαίο αυτό κάθισμα είχαν διαμείνει κατά την εξορία τους ο άγιος ιερομάρτυρας Οικουμενικός Πατριάρχης Γρηγόριος Ε', ο μέγας πατριάρχης Ιωακείμ Γ', ο Πελαγονίας Χρυσόστομος Καβουρίδης (μετέπειτα ηγέτης των ΓΟΧ) και ο Αθηναγόρας Σπύρου (μετέπειτα Οικουμενικός Πατριάρχης).

εκπρόσωπος του πατριαρχείου στην Άγκυρα. Η κυβέρνηση του Κεμάλ, παρά ταύτα, δεν δέχθηκε τον παπα-Ευτύμ ως αντιπρόσωπο του Φαναρίου, με το επιχείρημα ότι το πατριαρχείο είναι θρησκευτικός θεσμός και δεν υπήρχε λόγος να έχει επίσημο αντιπρόσωπο στην Άγκυρα. Στην πραγματικότητα, οι κεμαλικοί άρχισαν να θεωρούν ότι «κρυπτο-Έλληνες» Χριστιανοί Ορθόδοξοι θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν γύρω από τον παπα-Ευτύμ και, μελλοντικά, να αποτελέσουν εθνικό πρόβλημα για το νέο «λαϊκό» τουρκικό κράτος.

Η παραίτηση του Μελετίου έγινε επίσημα δεκτή από την Ιερά Σύνοδο την 10 Νοεμβρίου και την 6 Δεκεμβρίου εκλέχθηκε πατριάρχης ο μητροπολίτης Χαλκηδόνος ως Γρηγόριος Ζ'. Την 9 Δεκεμβρίου, η τουρκική αστυνομία απομάκρυνε τους τελευταίους οπαδούς του παπα-Ευτύμ από το πατριαρχείο και η κυβέρνηση της Άγκυρας, μέσω του κυβερνήτη της στην Κωνσταντινούπολη, αναγνώρισε την εκλογή του Γρηγορίου Ζ'. Αυτός υπήρξε ο πρώτος των πατριαρχών μετά την εκδίωξη των ελληνικών πληθυσμών από τη Μικρά Ασία και την ανατολική Θράκη και έπρεπε να διατηρήσει το πατριαρχείο με ελληνικό πληθυσμό μόνο σε Κωνσταντινούπολη, Βόσπορο, Πριγκηπόννησα, Ίμβρο και Τένεδο και με τη χριστιανική ορθόδοξη διασπορά στην κεντρική και δυτική Ευρώπη και το Νέο Κόσμο.

Η Τουρκοορθόδοξη «Εκκλησία»³

Τουρκόφωνοι Έλληνες Χριστιανοί ζούσαν κυρίως: Στις συνοικίες Βλάγκα (Langa) και Υψωμάθεια (Samatya) της Κωνσταντινουπόλεως. Στις πόλεις Άγκυρα, Προύσα (Bursa), Καισάρεια (Kayseri), Άδανα (Adana) και Αττάλεια (Antalya). Στις κωμοπόλεις: Στη Φρυγία, Δορύλαιον (Eskişehir), Κατάιον (Kütahya) και Βιλόκωμα (Bilecik). Στη Γαλατία, Υοζγάτη (Yozgat) και Ευχάνεια (Çorum). Στην Παφλαγονία, Γερμανούπολι (Çankiri), Κασταμονή (Kastamonu) και Σαφράμπολι (Safranbolu). Στην Καππαδοκία, Νίγδη (Niğde), Αρχελαΐδα (Aksaray), Νεάπολι (Nevşehir) και Μωκισσό (Kırşehir). Στον Πόντο, Σεβάστεια (Sivas), Πάφρα (Bafra), Ευδοκία (Tokat), Αμάσεια (Amasya) και Νικόπολι (Sebin Karahisar). Σε περισσότερα από τα 80 χωριά της Καππαδοκίας, η πλειονότητα των κατοίκων ήταν τουρκόφωνοι, που αποκαλούνταν υποτιμητικά «Καραμανλήδες» (απαίδευτοι, αγράμματοι, αγρότες).

Η πρώτη απόπειρα ίδρυσης εθνικής μη-ελληνικής εκκλησίας για τους τουρκόφωνους ορθόδοξους πληθυσμούς της εσωτερικής Μικράς Ασίας ανάγεται στις ελληνο-τουρκικές πολεμικές συγκρούσεις (1912-22). Η ταύτιση του Φαναρίου με τη Μεγάλη Ιδέα οδήγησε, μετά την ελληνική ήττα, πολλούς ορθοδόξους της Ανατολίας να πάρουν αποστάσεις από το πατριαρχείο και να επιδιώξουν να παραμείνουν στις πατρογονικές εστίες τους εντός της τουρκικής επικράτειας. Η θεωρία, όμως, ότι οι τουρκόφωνοι χριστιανοί ήταν μη-ελληνικής/τουρκικής καταγωγής, δεν βασίζεται σε ιστορικές αποδείξεις. Αποτέλεσε όνειρο της νεοτουρκικής φαντασίας για εξουδετέρωση των συμπαγών χριστιανικών πληθυσμών ελληνικής συνείδησης, κυρίως του Πόντου.

Μετά την απόβαση του Κεμάλ στην Σαμψούντα και τη συγκρότηση κυβέρνησης στην Άγκυρα (1919), στη Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση υποβλήθηκε νομοσχέδιο, που απεκήρυσσε το Οικουμενικό Πατριαρχείο και

³ Πολύτιμα στοιχεία από άρθρα του «Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού».

προέβλεπε ίδρυση ανεξάρτητης «τουρκικής ορθόδοξης εκκλησίας». Ο ιερέας Γερμανός, 10 πρόκριτοι και περίπου 2700 άτομα από την τουρκόφωνη ορθόδοξη κοινότητα της Σαφραμπόλεως, ήσαν οι πρώτοι που ζήτησαν την 1 Μαΐου 1921 ίδρυση «τουρκικού» πατριαρχείου. Το σχετικό νομοσχέδιο δεν ψηφίστηκε ποτέ.

Ο εξωμότης Παύλος Καραχισαρίδης (παπα-Ευτύμ)
προπαγανδίζει υπέρ του Κεμάλ

Ο Παύλος Καραχισαρίδης ή Καραχισαρλίογλου γεννήθηκε το 1884 στα Ορυχεία Λευκού Όρους (Akdağmadeni) του θέματος Χαρσιανού, με καταγωγή από τουρκόφωνους μεταλλωρύχους Σταυριώτες (παλαιούς κρυπτοχριστιανούς) της Νικοπόλεως (έδρας της επισκοπής Κολωνείας του ορεινού Άνω Πόντου). Φοίτησε στην εμπορική σχολή της Άγκυρας και άνοιξε υφασματοποιείο. Νυμφεύθηκε το 1911 τη Μαρία Καλφόγλου και απέκτησαν τρεις κόρες και δύο γιους, τους Γεώργιο και Αριστείδη. Λόγω της οικονομικής κρίσης που έπληξε την Τουρκία, έκλεισε το κατάστημά του και εργάστηκε ως υπάλληλος.

Για να αποφύγει τη στράτευση στον Οθωμανικό Στρατό, προσκολλήθηκε στο μητροπολίτη Καισαρείας Νικόλαο και χειροτονήθηκε το 1912 διάκονος και το 1915 ιερέας με το όνομα Ευθύμιος (συνηθιζόταν η αλλαγή ονόματος και στους εγγάμους κληρικούς). Παρέμεινε, όμως, χωρίς ενορία και μόλις το Μάρτιο 1918, με βοήθεια του εξαδέλφου του Παντελή Καραχισαρίδη, σχολάρχη της τοπικής αστικής σχολής, ως «ελληνόφωνος» υφάρπαξε τη θέση του ασθενή εφημερίου της κωμόπολης Οξύνεια (Keskin Maden) κοντά στην Αργυρούπολη (Gümüşhane), έδρα της επισκοπής Χαλδίας του Πόντου.

Αρχικά ζήτησε από το πατριαρχείο να επέμβουν ξένες δυνάμεις προς προστασία των Χριστιανών. Όταν, όμως, ο κανονικός εφημέριος της Οξύνειας δικαιώθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ο παπα-Ευτύμ διέκοψε κάθε σχέση με την Κωνσταντινούπολη. Τότε, προσπάθησε να πείσει τουρκόφωνες ορθόδοξες κοινότητες, που παρέμειναν εκτός της ελληνικής ή ρωσικής ζώνης κατοχής, ότι ήταν προς όφελός τους να συνεργασθούν με την Άγκυρα. Έχοντας καλές σχέσεις με τους Τούρκους, βοηθούσε στο να μην υπάρχουν εκτοπίσεις και αντίποινα κατά των τουρκοφώνων. Προπαγάνδισε ανοικτά υπέρ του Κεμάλ και, την 23 Απριλίου 1920, ήταν από τους κληρικούς που διάβασαν προσευχές κατά τη σύγκληση της Μεγάλης Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης στην Άγκυρα.

Μικρό διάστημα πριν την κατάρρευση του μικρασιατικού μετώπου το καλοκαίρι του 1922, με πρωτοβουλία του παπα-Ευτύμ, οι Τούρκοι εξανάγκασαν τρεις επισκόπους να συνέλθουν στην κατεχόμενη μονή Ιωάννου Προδρόμου Φλαβιανών (Zincidere) της Καισαρείας υπό τον ψευδή τίτλο «Τουρκορθόδοξο Εκκλησιαστικό Συνέδριο». Σαν πρόεδρος ορίστηκε ο κατάδικος επίσκοπος

Πατάρων Μελέτιος (που ο παπα-Ευτύμ «αναγόρευσε» σε μητροπολίτη Καισαρείας, εκδιώκοντας τον προστάτη του μητροπολίτη Νικόλαο) και μέλη οι φυλακισμένοι μητροπολίτες Ικονίου Προκόπιος και Σεβαστείας Γερβάσιος. Σύμφωνα με τους «τουρκορθόδοξους», ο Ικονίου ονομάσθηκε «πατριάρχης και μητροπολίτης Καισαρείας», στον επίσκοπο Πατάρων δόθηκε ο τίτλος του «μητροπολίτη Ικονίου», στον Σεβαστείας του «μητροπολίτη Πόντου» και στο νεοχειροτονημένο επίσκοπο Κωνσταντίνο Παπαδόπουλο (ηγούμενο της μονής Ταξιαρχών) του «αρχιεπισκόπου Αγκύρας». Όμως, τα αποτελέσματα του συνεδρίου δεν ήταν αυτά που ισχυρίσθηκαν οι κεμαλικοί και δεν εκδόθηκε καμία επίσημη απόφαση από τους συμμετέχοντες αρχιερείς.

Οι τέσσερις αρχιερείς βασανίσθηκαν και αποφασίσθηκε η εξόντωσή τους. Ο μητροπολίτης Ικονίου Προκόπιος δολοφονήθηκε από τους κεμαλικούς τέλη Μαρτίου 1923 στην Καισάρεια. Ο Σεβαστείας Γερβάσιος εξορίσθηκε στα βάθη της Μικράς Ασίας. Διέσωσε ανεκτίμητους θησαυρούς του Ελληνισμού και της πίστεως, τους οποίους μετέφερε με άλλους ανταλλαξιμους στον Πειραιά. Διατέλεσε μητροπολίτης Γρεβενών μέχρι την κοίμησή του (1934-42). Ο Πατάρων Μελέτιος ακολούθησε το ποίμνιό του στην εξορία έως τη λεγόμενη Μικρή Αρμενία. Στην Ελλάδα επέστρεψε με τους τελευταίους εξόριστους το 1924. Διατήρησε τον τίτλο «Πατάρων» και παρέμεινε έως την κοίμησή του (1967) με τους συμπατριώτες του Σπαρταλήδες στη Νέα Ιωνία Αττικής. Ο «Αγκύρας» Κωνσταντίνος διέφυγε στην Κωνσταντινούπολη και διατέλεσε βοηθός επίσκοπος με τον τίτλο «Αμφιπόλεως» έως την κοίμησή του (1925-1933).

Παρά τις προσωπικές παραστάσεις του παπα-Ευτύμ στον Κεμάλ, και οι τουρκόφωνοι κρίθηκαν «ανταλλάξιμοι» και υποχρεώθηκαν να αναχωρήσουν για την Ελλάδα. Η οικογένεια Καραχισαρίδη εξαιρέθηκε από την ανταλλαγή την τελευταία στιγμή, με «προσωπικό» διάταγμα της κεμαλικής κυβέρνησης. Όμως, το μεγαλύτερο μέρος της οικογενείας δεν πρόδωσε τον ελληνισμό. Οι τρεις αδελφές του παπα-Ευτύμ με τις οικογένειές τους ήλθαν οικειοθελώς στην Ελλάδα με την ανταλλαγή, μαζί με περισσότερους από 100.000 τουρκόφωνους ορθόδοξους από Καππαδοκία και Πόντο. Όσοι είχαν αναγκασθεί να τελέσουν επίσημα αλλά ανυπόστατα μυστήρια στο «τουρκορθόδοξο πατριαρχείο», με την πρώτη ευκαιρία τέλεσαν κρυφά κανονικά μυστήρια. Λόγω αφόρητων πιέσεων από τις τουρκικές αρχές, οι τελευταίοι της οικογενείας εγκατέλειψαν την Κωνσταντινούπολη το 1966. Την Ελλάδα προτίμησαν και οι Σαμφραμπολίτες, που εγκαταστάθηκαν κυρίως στην ομώνυμη συνοικία της Νέας Ιωνίας Αττικής.

Το Τουρκορθόδοξο «Πατριαρχείο»

Μετά τη Μικρασιαστική Καταστροφή, το «συνέδριο των τουρκορθόδοξων», χωρίς επισκόπους, συνήλθε ξανά στο «Σταυροδρόμιο (Beyoğlu)» της Πόλης. Ο παπα-Ευτύμ ενεπλάκη στην αποπομπή του Οικουμενικού Πατριάρχη Μελετίου Δ'. Όταν ο νέος πατριάρχης Γρηγόριος Ζ' τον αγνόησε, ο Ευτύμ αποφάσισε διακοπή κάθε σχέσης με το Φανάρι, εξέδωσε «καταστατικό χάρτη» μίας «νέας εκκλησίας» και αυτο-ανακηρύχθηκε χωρίς χειροτονία «πατριάρχης» του «τουρκορθόδοξου πατριαρχείου». Το 1924 κατέλαβε

τον ναό Παναγίας Καφατιανής⁴ Γαλατά, και μετέφερε εκεί την έδρα του, με αποτέλεσμα να καθαιρεθεί από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Μετά την κατάληψη το 1926 και του ναού Σωτήρος Χριστού Γαλατά⁵, αφορίστηκε.

Ο «παπα-Ευτύμ» (Zeki Erenerol) σαν «πατριάρχης»

«Τουρκορθόδοξοι» στην Κωνσταντινούπολη παρέμειναν τόσο λίγοι, που το 1928, μπόρεσαν να εκλέξουν μόνο δύο από τους 30 μειονοτικούς εκπροσώπους στο Πέραν, και αυτό χάρις σε επέμβαση των τουρκικών αρχών, και κανένα στις άλλες κοινότητες. Στη δεκαετία του 1930, παρά τις καλές ελληνο-τουρκικές σχέσεις, ο Ευτύμ συνέχισε τη δράση του. Το 1934, η οικογένεια Καραχισαρίδη προσέλαβε το τουρκικό επίθετο Ερενερόλ και ο παπα-Ευτύμ το κοσμικό όνομα Ζεκί. Συμμετείχε το 1935 στην ίδρυση του «Κοσμικού Οργανισμού των Χριστιανών Τούρκων», που απαρτιζόταν από Αρμένιους και ελάχιστους Ρωμηούς, με σκοπό τον εκτουρκισμό και την πλήρη ενσωμάτωση των μειονοτικών κοινοτήτων στην τουρκική κοινωνία.

Στην «εκκλησία» του Ζεκί Ερενερόλ (παπα-Ευτύμ) καταπατήθηκε κάθε ιερός κανόνας (παρθενία, ακτημοσύνη, εκλογή και χειροτονία επισκόπων, μη-κληρονομική διαδοχή, κτλ). Κανένας από την οικογένεια δεν ήταν χειροτονημένος, ήσαν όλοι έγγαμοι και δεν είχαν θεολογική κατάρτιση. Επειδή ο αριθμός των «πιστών τουρκορθόδοξων» μειωνόταν συνεχώς, το 1936 έγινε απόπειρα ενίσχυσής τους με τουρκόφωνους Χριστιανούς από τη Ρουμανία, η οποία απέτυχε, επειδή οι 70 νεαροί «Γκαγκαούζοι» που μεταφέρθηκαν στο Μαρμαρά, εξισλαμίσθηκαν βιαίως παρά τις διαμαρτυρίες του παπα-Ευτύμ.

Το 1938 η διαχείριση των μειονοτικών περιουσιών ανατέθηκε σε ειδικούς επιτρόπους διορισμένους από τη Γενική Διεύθυνση Βακουφιών, καταργώντας την αυτονομία των κοινοτήτων. Ο εξωμότης Ισταμάτ Ζιχνί Οζνταμάρ (Σταμάτης Πούλογλου), συνεργάτης του παπα-Ευτύμ, κατόρθωσε να διορισθεί διοικητής στο ίδρυμα του Βαλουκλή μέχρι το 1946, οπότε το ίδρυμα επανήλθε στην πατριαρχική διαχείριση. Το 1944, το τουρκικό κράτος παραχώρησε στην οικογένεια Ερενερόλ επίσημες κατοικίες στο Πέραν και, στην αρχή της δεκαετίας του 1950, την επιδότησε με κρατικά κεφάλαια.

Οι «τουρκορθόδοξοι» θα είχαν εξαφανισθεί εάν δεν μεσολαβούσε η ελληνο-τουρκική κρίση για την Κύπρο (1953-74). Ως όργανο των Τούρκων, το 1953, ο παπα-Ευτύμ ανέλαβε δράση κατά του πατριάρχη Αθηναγόρα. Όμως, ο

⁴ Κτίστηκε το 1462/1475 από Έλληνες σουργκούνηδες (εξορίστους), που μετέφερε στην Πόλη ο Μωάμεθ ο Πορθητής από τον Καφά της Κριμαίας.

⁵ Ο ναός του Σωτήρος Χριστού υπήρξε ο μόνος από τους κατειλημμένους ναούς, που επιστράφηκε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο το 1947, αλλά δυστυχώς κατεδαφίσθηκε κατά την επέκταση του οδικού δικτύου της Κωνσταντινουπόλεως το Μάιο 1958.

διωγμός κατά των Ελλήνων της 6-7 Σεπτεμβρίου 1955 και η εκτέλεση του πρωθυπουργού Ali Adnan Ertekin Menderes (1961), ως υπαίτιου των γεγονότων, μείωσαν την επιρροή τους. Το 1962, ο παπα-Ευτύμ έμεινε κατάκοιτος και τον «διαδέχθηκε» ο γιος του Τουργκούτ (Γεώργιος) με το όνομα «Ευτύμ Β'». Το 1964 οι Τούρκοι δελέαζαν χωρίς επιτυχία τους ανταλλάξιμους Έλληνες της Πόλης να προσχωρήσουν στο «τουρκορθόδοξο πατριαρχείο» για να μην απελαθούν.

Το 1965, οι τουρκορθόδοξοι κατέλαβαν ακόμη δύο ναούς του Γαλατά (Άγιο Ιωάννη των Χίων⁶ και Άγιο Νικόλαο⁷). Ο παπα-Ευτύμ πέθανε το 1968. Το 1973, τουρκικό δικαστήριο με συμπαιγνία επεδίκασε τους δύο ναούς στο «τουρκορθόδοξο πατριαρχείο». Ο Ευτύμ Β' πέθανε το 1991 και τον «διαδέχθηκε» ο αδερφός του Σελτσούκ (Αριστείδης) με το όνομα «Ευτύμ Γ'», ο οποίος πέθανε το 2002. Ο Σελτσούκ παραδέχθηκε το 1995 στο περιοδικό «Μαύρο-Ασπρο (Siyah-Beyaz)» ότι οι «τουρκορθόδοξοι» ήσαν όργανα της ΜΙΤ (τουρκικής Κρατικής Υπηρεσίας Πληροφοριών).

«πατριάρχης» Ευτύμ Δ' (Πασά Ουμίτ Ερενερόλ ή «Ριρής»)

Σεβγκί (Αγάπη) Ερενερόλ

Η τουρκόφωνη ομάδα είναι πλέον ασήμαντη με ελάχιστα μέλη και ανεπίσημο αρχηγό-εκπρόσωπο τύπου την εγγονή του ιδρυτή, Σεβγκί (Αγάπη) Ερενερόλ, κόρη του Τουργκούτ και αδελφή του «πατριάρχη» Πασά Ουμίτ (Patrik Ümit Paşa Erenerol), που έχει το όνομα «Ευτύμ Δ'» και το προσωνύμιο «Ριρής». Επειδή ο παπα-Ευτύμ Δ' δεν ξέρει ή δεν μπορεί να τελεί ακολουθίες, ο παπα-Ευτύμ Γ' κηδεύθηκε το 2002 από τον ιερέα Κωνσταντίνο Κωστώφ, της βουλγαρικής σχισματικής Εναλλακτικής Συνόδου, ο οποίος είχε προσπαθήσει να υφαρπάξει το ναό της κανονικής βουλγαρικής εξουσίας στην Πόλη και είχε καθαιρεθεί και αυτός από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

⁶ Ο ναός ήταν από τους ελάχιστους που κτίστηκε πριν την Άλωση, είχε μείνει στα χέρια των Ρωμίων και προικισθεί με σπουδαία αναθήματα από τους Χίους. Ως μια από τις ωραιότερες και πλουσιότερες εκκλησίες της Πόλης, δίδοταν για κινηματογραφικά και τηλεοπτικά γυρίσματα (σαν ελληνική εκκλησία!) με όφελος για την οικογένεια Ερενερόλ.

Τελευταία, ο ναός έχει αυθαίρετα εκχωρηθεί σε Συροχαλδαίους Χριστιανούς. Η τύχη των θησαυρών του παραμένει άγνωστη. Τον Ιανουάριο 2015, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος επισκέφθηκε το ναό, άναψε κερί και είχε συνομιλία με το Συρο-Ιακωβίτη επίσκοπο Ιωσήφ (Γιουσούφ).

⁷ Η εκκλησία είχε προσαρτηθεί στα ευαγή ιδρύματα (σπιτάλια). Μετά το σεισμό της Νικομηδείας του 1999, μένει κλειστός «για επισκευές». Μέρος των θησαυρών του λεηλατήθηκε.

Τον Ιανουάριο 2008, ο Ουμίτ Ερενερόλ και η αδελφή του Σεβγκί συνελήφθησαν από την τουρκική αστυνομία μαζί με δεκάδες άλλους ως μέλη της υπερ-εθνικιστικής παρακρατικής οργάνωσης «Εργκένεκον (Ergenekon)». Σύμφωνα με το κατηγορητήριο της εισαγγελίας, η οργάνωση σχεδίαζε κτυπήματα στο εξωτερικό, ταραχές και δολοφονίες με σκοπό την πρόκληση χάους, που θα έδινε πρόσχημα για επιβολή στρατιωτικής δικτατορίας. Ανάμεσα στα πρώτα θύματα, θα ήταν και ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, για να προκληθεί αντίδραση των Ελλήνων και να τεθεί θέμα πατριαρχείου, ίσως και να προκληθεί ελληνο-τουρκική σύγκρουση.

Δύο κατηγορούμενοι, ο «τουρκορθόδοξος» Ουμίτ Ερενερόλ και ο Muammer Karabulut (Μουαμέρ Καραμπουλούτ), τέθηκαν σε κατ' οίκον περιορισμό, μέχρι την ολοκλήρωση της δίκης, και εξέτισαν ποινές βετούς φυλάκισης. Η Σεβγκί Ερενερόλ καταδικάστηκε σε ισόβια δεσμά για την υπόθεση Εργκένεκον, αλλά αφέθηκε ελεύθερη το 2014, μετά το κλείσιμο των Ειδικά Εξουσιοδοτημένων Δικαστηρίων και τη θέσπιση ενός νέου νόμου, που περιορίζει την περίοδο κράτησης σε 5 χρόνια μαζί με την προφυλάκιση. Είναι στέλεχος του Κόμματος Εθνικιστικού Κινήματος (MHP), των «Γκρίζων Λύκων».

Ο Καραμπουλούτ ήταν πρόεδρος του «Ιδρύματος Αγίου Νικολάου (Noel Baba Vakfı)» και του «Συμβουλίου Ειρήνης Άγιος Νικόλαος (Noel Baba Barış Konseyi)». Ως μέλος της «Ένωσης Εθνικής Δύναμης (Mili Güç Birliği)» είχε στραφεί εναντίον του Οικουμενικού Πατριαρχείου, με μηνύσεις, συγκέντρωση υπογραφών και συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας. Η τουρκική τουριστική πολιτική εκμεταλλεύεται τη δημοφιλή εικόνα του αγίου των Χριστουγέννων (Santa Klaus ή Noël), που προέρχεται από τη φλαμανδική παράδοση του αγίου Νικολάου (Nikolaus), προστάτη των ναυτικών. Σε τουρκικά φυλλάδια, μάλιστα, ο άγιος αναγράφεται σαν «Τούρκος». Ορισμένοι Μουσουλμάνοι ζήτησαν επιστροφή των λειψάνων του από το ρωμαιο-καθολικό ναό στο Μπάρι της Ιταλίας.

Το «τουρκορθόδοξο πατριαρχείο» διαχρονικά έδρασε σαν οικογενειακός κερδοσκοπικός οργανισμός, αφού στους ναούς, που βρίσκονται στην κατοχή του, ανήκουν περίπου 200 περιουσιακά στοιχεία στην πιο ακριβή περιοχή της Κωνσταντινουπόλεως. Όμως, η προσπάθεια «τουρκοποίησης» των θρησκευτικών μειονοτήτων της Τουρκίας απέτυχε για δύο λόγους: Πρώτον, επειδή κοσμοθεωρία ακόμη και του κεμαλικού κράτους υπήρξε το γεγονός ότι κανονικοί Τούρκοι είναι μόνο οι Μουσουλμάνοι, το Ισλάμ έγινε πιο σημαντικό από την τουρκική ταυτότητα και «οι Τούρκοι αραβοποιήθηκαν». Δεύτερον: επειδή η σημερινή νεο-οθωμανική κοσμοθεωρία θέλει να περιλάβει όλα τα στοιχεία υπό ενιαία τουρκική/ισλαμική σκέπη, όπως επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, συνεπώς δεν επιδιώκει εκδίωξη των μειονοτήτων ή βίαιη συνένωσή τους υπό τουρκογενή μορφή.